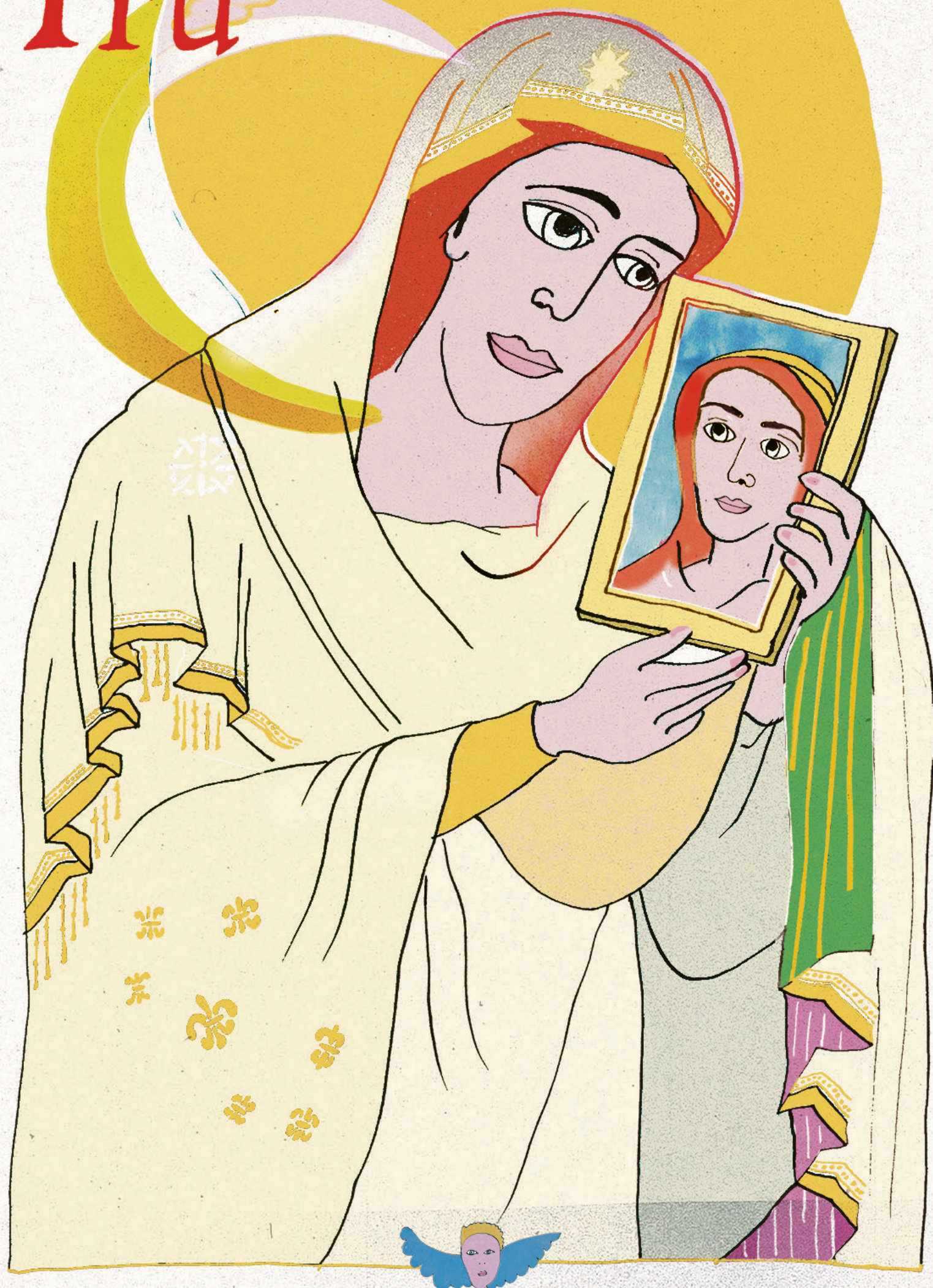


fru



MAGASINET



4-9



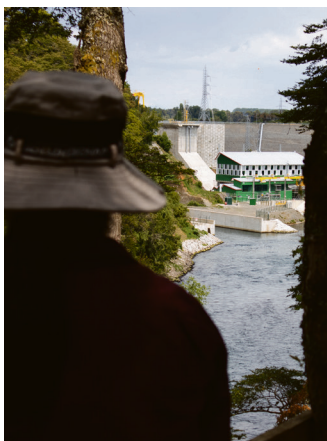
10-13



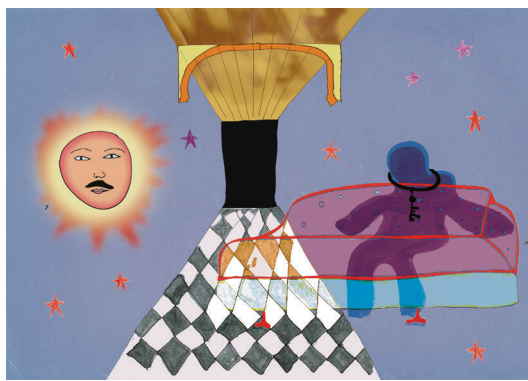
14-17



22-23



24-29



30-31

4-9 **Psykedelika**

*TA PÅ DINE PSYKEDELISKE
BRILLER!*

10-13 **Tro på systemet**

*GYDA ODDEKALV TROR PÅ
POLARISERING*

14-17 **Aktiv dødshjelp**

*KREFTSYKE RIKKES KAMP
FOR EGEN DØD*

18-21 **Mormon**

*UNGE MORMONMISJONÆRER
OM TRO, TVIL OG
KULTURFENOMENER*

22-23 **Agnostiker**

*RELIGIØSE REFLEKSJONER
UTEN TRO*

24-29 **Hellig territorium**

*SPIRITUELL KAMP MOT
NORSK VANNKRAFT I CHILE*

30-31 **Essay**

*LOKALLAGSLEDEREN OG
ANDRE GUDDOMMELIGE
GURUER*

REDAKSJONEN



MAGASINREDAKTØR
Nils Jakob Bakke Nydal



ANSVARLIG REDAKTØR
Idun Kjøl Wiig



DESKSJEF
Ida Fjeld



MAGASINFOTOSJEF
Adrian Heggem Misfjord

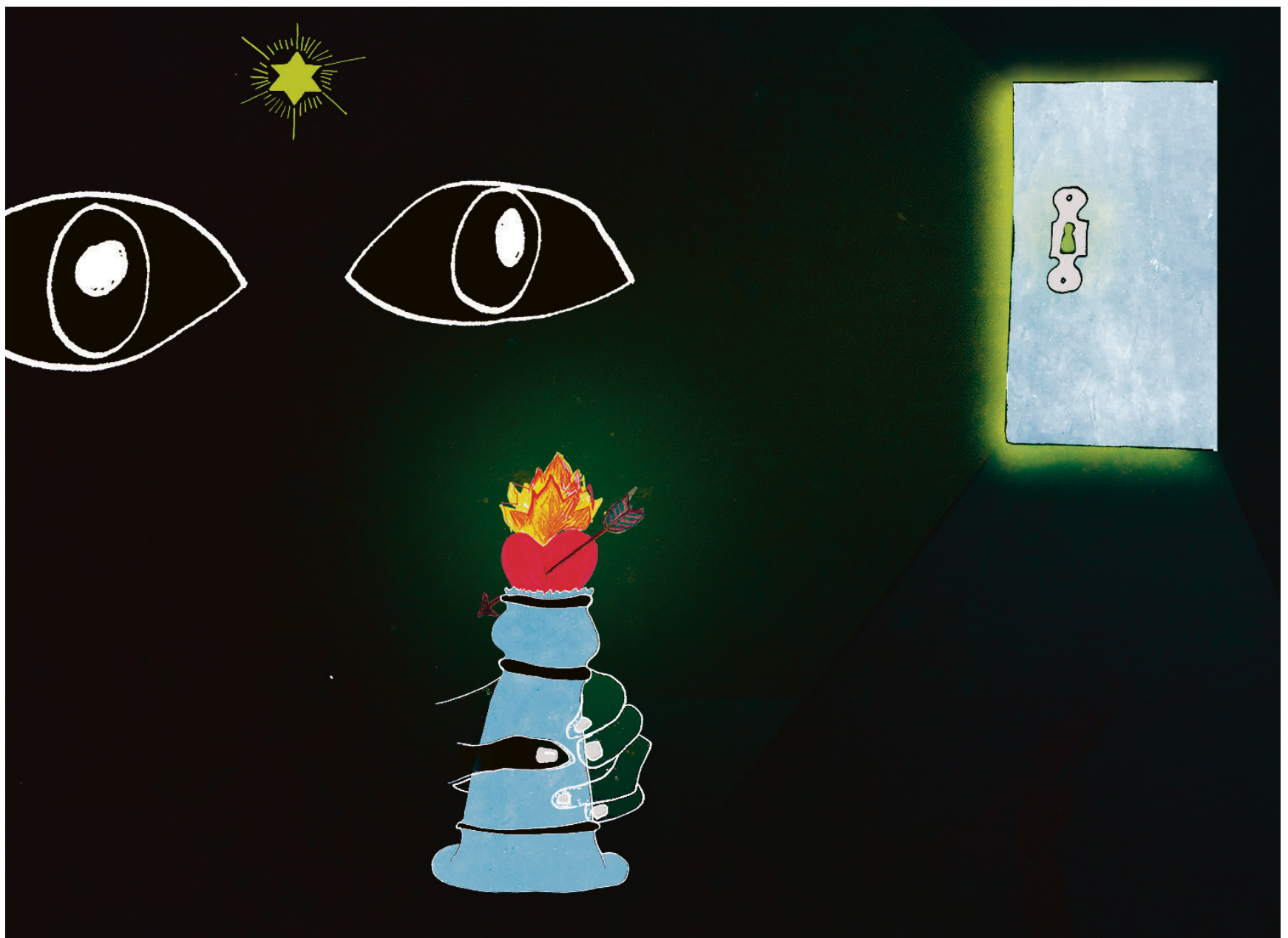
BIDRAGSYTERE: Casper Ingebretsen Hauen, Shilan Sari, Karla Beitohaugen, Sigrid Ewing, Kasper Holgersen, Ella Jørgensvåg Svendsen, Emil Kvebæk Øvretveit, Albert Randsborg, Mille Kolbergstrud Espeland, Selma Omdal Ergo, Kajsa Ettrup Lilledalen

DESK: Lia Askew, Sondre Gardsteig Kløvfjell og Nora Hognes Berg

FRAMSIDE: Sofia Larssen

BAKSIDE: Adrian Heggem Misfjord

Magasinet er et bilag i studentavisa Universitas. Universitas arbeider etter Vær Varsom-plakatens regler for god presseskikk. Den som mener seg rammet av urettmessig omtale oppfordres til å kontakte redaksjonen.



Å byte ut trua med fornuft

Tekst: NILS JAKOB BAKKE NYDAL

• Illustrasjon: SOFIA LARSEN

Det byrja kanskje med ønsket om å sjå noko som ikkje fanst. Som barn trur vi ikkje fordi vi veit. Vi trur fordi vi vil at verda skal vere større enn den ser ut til.

Kanskje var det slik trua starta. Som eit forsøk på å gje verda mening, å fylle mellomromma mellom det vi kan sjå og det vi berre kan ane. Før vi lærte å rekne, trudde vi. Før vi lærte å tvile, trudde vi.

Så blei vi vaksne, og lyset måtte få forklaringar. Stjernene blei gass, mirakla blei tilfeldigheter, og det som ikkje kunne målast, blei oversett.

Vi slutta ikkje å tru – vi berre flytta trua til andre stader.

I dag trur vi på arbeidsmoral, på trening, på psykologar, på sjølvrealisering, på algoritmar, på staten, på marknaden, på oss sjølve. Vi trur på vitskapen når han gir oss håp, og vi kallar det pseudovitskap når håpet blir for stort. Vi har ikkje slutta å leite etter noko å stole på, vi har berre

fått fleire alternativ å tvile på.

Det er noko rørende i det. At vi framleis trur, sjølv når vi veit betre. At vi framleis legg hjartet på bordet, sjølv om det altfor ofte blir brukt som spelbrikke. Kanskje er det nett det som gjer oss menneskelege. At vi ikkje toler tomrommet. At vi ikkje klarer å tru på ingenting.

For vi lever i ei tid der mening har blitt noko du kan abonnere på. Der håp blir solgt i små porsjonar: «mindfulness», «manifesting», «affirmations». Som om meninga med livet kan bli strøymt, betalt for, eller henta i posten i løpet av sju til ti virkedagar.

Men bak ironien og forklaringane, ligg den same røsla: Vi vil at noko skal ta imot oss. Vi vil at noko større enn oss sjølve skal svare når vi roper, sjølv om det berre er i eit stille rom.

Og kanskje er det der trua bur no: ikkje i kyrkja, ikkje i læra, men i lengselen. I forsøket. I dei små

stundene der vi ikkje veit heilt kva vi gjer, men gjer det likevel. Når vi snakkar til nokon som ikkje er der. Når vi held fast i noko som ikkje kan bevisast, men som likevel kjennest sant.

Vi har ikkje slutta å leite etter noko å stole på, vi har berre fått fleire alternativ å tvile på

For kva er alternativet? Å tru på ingenting er òg ei tru. Å leve utan håp, er òg eit håp om at håpløysa skal halde stand.

Vi har prøvd å erstatte Gud med fornuft, men fornufta har aldri klart å trøyste oss.

Vi har prøvd å finne mening i

produktivitet, men kalenderen ser deg ikkje for den du er. Tru er ikkje nødvendigvis tryggleik. Ho er ikkje svaret. Ho er tvert imot ein uendelig mangel.

Det er difor dette magasinet handlar om meir enn religion.

Det handlar om håp og tvil, om kropp og kosmos, om død og data. Om kva vi trur på no når Gud ikkje lenger held alt saman, men alt likevel treng å hengje saman.

Kanskje er det vi som har forandra oss, ikkje trua. Kanskje har ho berre skifta språk, fått fleire ansikt. Kanskje er ho ikkje borte, men berre stille, og ventar på at vi skal lytte.

For vi trur framleis. På noko, på nokon, på at alt dette må bety noko meir enn summen av lyset frå skjermane våre. Den trua som ikkje omhandlar frykt eller kontroll, men kjærleik og fridom.

En *trip* gjennom det psykedeliske landskap

Innover-rusing. De enkle gleder. Refleksjoner. Buddhisme. Porno-aversjon. Nynazisme. Å være hunden sin og å skrelle menneskehjernen som en løk. Universitas har vært på en spirituell reise, i søken etter svar på hva som er greia med psykedelika.

tekst: **CASPER INGEBRETSEN HAUEN OG KARLA BEITOHaugen**
foto: **KASPER HOLGERSEN OG SIGRID EWING**

– Jeg forsto at verden er noe mye mer komplisert enn hva folk tror. Jeg stoler åpenbart på vitenskapen, men tror samtidig at psykedelika kan gi innsikt i andre deler av virkeligheten enn vitenskapen kan.

Det forteller «Jonas» (29). Han er en av de vi har snakket med som har personlig erfaring med psykedelika.

Det som i flere tiår har blitt ansett som et farlig rusmiddel på lik linje med kokain, heroin og amfetamin, har i de siste årene gjennomgått en renessanse. I Norge er det åpnet for bruk av psykedelika som medisin, og ulike aktører jobber for økt aksept av bruk til både spirituelle og rekreasjonelle, altså fritidsbaserte, formål. Hvilke innsikter kan vi hente fra både aktive og tidligere brukere, og fra

fagpersoner, om bruken og effektene av slike stoffer?

– Inntrykkene blir sterkere

Ferdens første etappe finner sted på et nokså sterilt grupperom på Blindern, på videosamtale med studenten «Emma» (22). Jonas og Emma er fiktive navn. Kildene er anonymiserte grunnet den illegale naturen til psykedelika.

Emma har ved flere tilfeller inntatt selvplukket fleinsopp, funnet på «soppturer». En typisk *trip* for Emma foregår ute i naturen, langt fra store folkemengder, som kan gjøre henne selvbevisst når hun har tatt sopp.

Hun forteller at fleinsoppens virkninger først gir seg til kjenne gjennom endringer i dybdesynet.

ROMMET TIL JONAS: Rommet til Jonas er med på å vise litt av de inntrykkene psykedelika har gitt han.



Saken fortsetter»

– Jeg kan se ting veldig nærme, og jeg kan se mye tydeligere enn vanlig.

Hun opplever også at psykedelika gir henne en annen måte å håndtere utfordringer på.

– Jeg blir litt frakobla meg selv. Hvis jeg sliter med noe eller har hatt en tung uke, så kan jeg ta sopp og så analysere situasjonen mer utenfra, forteller studenten.

Emma forteller at hun kan se verden gjennom psykedelikaens briller også når hun ikke har tatt sopp. For eksempel har opplevelsene gitt henne nye perspektiver på kunst.

– Det er en evne jeg kan hente litt frem igjen hvis jeg fokuserer. Hvis jeg er på museum, så kan jeg tenke på hvordan jeg ville sett på et kunstverk på psykedelika, og da kan jeg legge merke til litt andre ting.

Med nysgjerrigheten vekket bærer turen videre til en kafé hvor vi møter en som besitter mer faglig kunnskap om saken – styreleder i organisasjonen Psynapse, Jørn Kløvfjell Mjelva.

Å ruse seg innover

– I starten handlet det mest om å sprekke hull på enkelte myter om psykedelika. Man hørte at man ble gal av det – at folk hoppet fra tak.

Slik beskriver Mjelva motivasjonen bak å etablere Psynapse i 2015. Organisasjonen jobbet både da og i dag for å endre lover og holdninger til psykedelika.

– Vi i Psynapse ønsker en åpen samtale, og anerkjennelse av bruken av psykedelika til rekreasjonelle, terapeutiske og spirituelle formål.

Mjelva skiller mellom ulike måter man kan ruse seg på, og siterer en artikkel av blant annet sosiolog og rusforsker Øystein Skjælaaen som beskriver bruk av psykedelika som «innoverusing».

– Skjælaaen peker på tre måter man kan ruse seg på: bort, utover og innover.

– Noen bruker rus for å dempe følelser og inntrykk – altså bort – mens noen ruser seg utover for å få mer energi og overskudd, gjerne i fest- og alkoholsammenheng. Det typiske med psykedelika er derimot å ruse seg innover. Man får ofte forsterkede sinnsstemninger, og evnen til å observere sin egen psyke, forklarer Mjelva.

– Sann sett beskriver flere det som en terapitime på hurtigspoling.

Mjelva påpeker samtidig at psykedelika har noen skyggesider.

– Disse erfaringene kan være kraftfulle, begynner han.

– Det kan være skremmende, og det finnes eksempler på folk som har blitt langvarig deprimerede eller traumatiserte i etterkant.

I tillegg blir man mindre i stand til å ta vare på seg selv, forteller Mjelva.

– Man kan være i en forvirret, stresset situasjon, og kan ta irrasjonelle valg. Det kan føre til at man utsetter seg for skade.

– Nå er det på tide å stoppe!

Vi besøker Jonas (29) på rommet hans i kollektivet, og blir møtt av krystaller,

lukten av røkelse og en stor plakat av Buddha. Fargerikt lys emitteres rundt om i det lavt belyste rommet, og for første gang i dag virker omgivelsene å være mer i tråd med det vi ønsker å lære mer om.

– Hjernen min trenger nok litt til til å prosessere alle inntrykkene psykedelika har gitt meg.

Jeg blir litt frakobla meg selv

Emma (22), student

I motsetning til Emma, har Jonas lagt soppen tilbake «på kjøkkenhylla».

– Jeg tror nok at jeg tok for mye over en kort periode i de siste to årene, forteller han.

– På min siste *trip*, fikk jeg en stemme i hodet som fortalte meg at «nå er det på tide å stoppe!»

– For meg har hver trip vært som å åpne nye kapitler i en bok, men uten å lese dem. Jeg stablet bøker og kapitler

at jeg kunne la være å høre på den. For meg fungerte i hvert fall psykedelika som et verktøy til å jobbe meg gjennom noen vanskelige opplevelser.

Psykologer på sopp

Fra kollektivet bærer turen videre til et sted der soppen florerer, riktignok i form av gjær. Vi møter sosialantropolog Anna Høifødt, som for tiden jobber i Humanistene, på Godt Brød.

– Folk snakker med meg om sine psykedeliske opplevelser i alle mulige slags kontekster – i pausen på jobb, på foreldremøte i barnehagen, overalt! Det har nok blitt mer *mainstream*.

Høifødt startet foreningen Norsk Psykedelisk Vitenskap i 2018, sammen med lege Lowan Stewart. Samme år skrev hun masteren sin i sosialantropologi, som handlet om erfaringer med psykedelika plassert i en større sosial kontekst. Etter levert og publisert master, fikk hun mye oppmerksomhet.

– Jeg skrev jo om hvem brukerne av psykedelika egentlig er. Jeg var på samlinger med alle mulige slags mennesker. Det var folk godt opp i 50-, 60-åra, politikere, journalister, leger, psykologer. Masse psykologer, ler Høifødt.



HURTIG-TERAPI: Psynapse-leder Jørn Kløvfjell Mjelva beskriver flere av effektene til psykedelika som en terapitime på hurtigspoling.

I arbeidet med masteroppgaven ble hun møtt med et bredt spekter av opplevelser knyttet til psykedelika, og gjorde overraskende funn rundt hvordan effektene kan utarte seg. Hun understreker at dagsformen har mye å si.

– For eksempel snakket jeg med kvinner som har tatt psykedelika rundt PMS, altså premenstruelt syndrom, uten å være klar over det. Da har det blitt lagt et slags negativt slør over opplevelsen, forklarer Høifødt.

– Så kan de ta den samme dosen to uker etterpå, og ha en helt annen opplevelse.

Videre ser Høifødt psykedelika i sammenheng med innsikter man kan hente fra buddhisme.

– Psykedelika kan gi deg en opplevelse av at det finnes en bevissthet bak bevisstheten, en universell tilstand. Dette ligner på det buddhismen og meditasjon kan vise, forklarer hun.

Fenomenet viser seg å være mer komplekst enn forventningene tilsa. Vi har blitt dratt i mange retninger, men hva sitter vi egentlig igjen med? Som et-

ter en hver god reise, eller *trip* om du vil, trengte vi litt tid til å prosessere de nye inntrykkene.

En vei inn i buddhisme?

Alle vi har møtt på vår reise inn i soppens verden, trekker linjer mellom psykedelika-bruk og buddhisme. Er det altså en svingdør mellom det å *trippe* på sopp og buddhistisk tenkning?

Ifølge Høifødt er buddhismen, på sett og vis, den naturlige konsekvensen av psykedelikaens erfaringer.

– Mange har lignende opplevelser på psykedelika som det man kan oppleve under meditasjon. Hvis du tar de opplevelsene du har på psykedelika seriøst, så blir fort buddhismen interessant, forteller hun.

Jonas virker også buddhistisk anlagt, som følge av erfaringene psykedelika har gitt ham.

– Jeg resonnerer mer med det jeg leste om buddhisme etter visse erfaringer.

En del av kjernen i buddhismen handler om at det egentlig ikke finnes et underliggende «jeg»: den menneskelige erfaringen er i bunn og grunn en bevissthetsstrøm.

– Psykedelika ga meg en opplevelse av at separasjon er en illusjon. Det finnes ingen meg eller deg – vi er alle koblet sammen, mener Jonas.

– Bakenfor merkelappene kulturen har satt på oss, som navn, nasjonalitet og religion, er det bare ren bevissthet, fortsetter han.

Erfaringene har også ledet ham til en erkjennelse av at mennesket består av mer enn bare fysisk materie, og han betrakter det nå i et mer helhetlig perspektiv.

– Vi er ikke bare kjøttboller som begynner å gå, spiser og har sex for så å dø. Jeg tror på gjenfødsessyklusen – at energien i menneskets sjel aldri forsvinner, forteller han.

Kan også forsterke nynazisme?

Mjelva forklarer at det finnes flere artikler som viser til tech-giganter som tar psykedelika for å bli mer kreative eller for å forstå

verden på en annen måte.

I tillegg til tech-gründere i Silicon Valley, kan også høyreekstremister være en del av brukergruppen. Når psykedelikaen inntas i slike miljøer, fungerer den forsterkende for allerede tvilsomme holdninger, ifølge Mjelva.

Man hørte at man ble gal av det – at folk hoppet fra tak

Jørn Kløvfjell Mjelva, styreleder i Psynapse

– Tar man utgangspunkt i hva som tilsynelatende har vært tilfellet med Elon Musk, så blir man ikke nødvendigvis et bedre menneske av å ta psykedelika.

Rusen kan altså dytte mennesker lenger ned i de suspekta kaninhullene de allerede befinner seg i.

Psykedelika

- Ulovlige rusmidler som har stått på Norges narkotikaliste siden 1981
- Samlebetegnelse for rusmidler med hallusinogene effekter, deriblant fleinsopp, ayahuasca, DMT og LSD
- Bruken har røtter i gamle kulturelle praksiser, der blant annet bruk av psilocybin-sopp til ulike formål har forekommet i tusenvis av år
- Kan utløse psykose, panikk eller angst

SNL



PAUSE: «Jonas» måtte ta et avbrekk fra psykedelika for å prosessere de sterke inntrykkene han opplevde.

Psykedelika kan koble folk på det som virkelig betyr noe

Anna Høifødt, grunnlegger av Norsk Psykedelisk Vitenskap



MODENHET: Anna Høifødt mener at det krever både selvinnsikt og livs-erfaring dersom erfaringene fra psykedelika skal være til hjelp.

– Tas det av individer med en ideologisk ramme som sier seg enig med hvit makt og overlegenhet, kan psykedelika bidra til å bekrefte dette ideologiske grunnsynet. Det finnes jo nok av nynazister som bruker psykedelika, fortsetter Mjelva.

Tech-milliardærer og høyreekstremister representerer nok ytterkanten av mulige virkelighetssyn. Hvilke aspekter kan være relevante i en bredere kontekst?

En inngang til nye sider av virkeligheten?

En lærdom vi har tatt med oss fra vår reise er at psykedelika kan gi erfaringer omkring forholdet mellom vår subjektive virkelighet, og den objektive verden der ute. At våre vanlige tankemønstre ikke er absolutte, men heller kun én av flere måter å oppleve realiteten på.

For Emma har erfaringene åpnet øynene hennes for større refleksjoner og kritikk av moderne samfunnsstrukturer.

– For eksempel har det hjulpet meg å se hvordan kapitalismen driver frem et fokus som ikke er noe bærekraftig. Det har fått meg til å reflektere mer rundt hvordan det optimale samfunnet ville sett ut, forteller hun.

Psynapse-leder Mjelva forteller at psykedelika kan rokke ved noen av våre grunnleggende virkelighetsoppfatninger, og gi et innblikk i andre bevissthets-tilstander.

– Psykedelika kan gjøre det klart at den måten vi vanligvis ser og tenker om verden på, ikke er den eneste måten man kan se og tenke om verden på, begynner han.

– Hvis man på en *trip* har hatt opp-

levelsen av at det egentlig ikke er noe fundamentalt skille mellom deg og hunden din, så tenker man kanskje litt annerledes om menneske-dyr-relasjonen i etterkant.

Mjelva sammenligner tankemønstrene i hjernen med skispor, og forklarer at når skisporene først er gått opp og man fortsetter å gå i de samme sporene, kan det være vanskelig å bryte ut av dem.

– En psykedelisk erfaring kan i enkelte tilfeller beskrives som at det legges ny snø. Og da åpnes muligheten for at man kan gå opp nye skispor.

Eller til det primale?

Et omdiskutert tema innenfor psykedelisk forskning er hvorvidt brukerens kulturelle kontekst er avgjørende for hvordan opplevelsen utarter seg. Jonas brukte en analogi der han sammenlignet det å være på psykedelika med å trykke på *restore*-knappen på datamaskinen:

– Plutselig kommer man inn i *default*-versjonen av seg selv, der alle programmene fra familien og samfunnet ikke er installert, forklarer han.

Det kan virke som om Jonas hinter mot en form for ur-menneskelighet, en kulturelt uanfektet versjon av selvet. Emma forteller om noe lignende:

– Jeg føler meg litt dyrisk, kanskje.

Sosialantropolog Høifødt ser også en sammenheng mellom psykedelika og evnen til å se bakenfor samfunnskontekstuelle konstruksjoner, som hvor man har vokst opp eller familiehistorikk.

– Når du fjerner alle disse historiene, og ikke identifiserer deg med tankene dine, kommer du nærmere hva essensen av deg er – det er litt som å skrelle en løk nærmere og nærmere inn mot kjernen.

Saken fortsetter»



Jeg sluttet å se på porno etter en trip

Jonas (29)

IKKE GOD NOK: Jonas forteller at han opplevde mye mobbing når han var yngre, og det ga han en stemme i hodet som fortalte han at han ikke var god nok.

Høifødt forteller videre at hvorvidt opplevelsen man har på psykedelika er påvirket av kulturen man befinner seg i, avhenger av hvor stor mengde man tar.

– Ved veldig høye doser av de fleste typer psykedelika, virker det som om folk begynner å ha mange av de samme opplevelsene.

Hun knytter dette til idéen om at det er mulig å nå noe primalt i mennesket dersom man kommer langt nok ned i bevisstheten, til sammenligning med det Jonas kalte *default*-versjonen av seg selv.

– Folk rapporterer at de møter de samme type vesenene. At de ser de samme bildene og møter de samme karakterene på tvers av kulturell kontekst, forklarer Høifødt.

I en nylig publisert forskningsartikkel i Neuroscience of Consciousness trekkes det linjer mellom psykedelikaens vesener, og det psykiateren Carl Jung kalte for *arketyper*. Slike vesener er ifølge Jung en type sjelelige urvesener, som befinner seg i det han kaller den kollektive underbevisstheten.

Jung har av mange blitt avfeid som mystiker, men erfaringer fra psykedelika kan peke mot substans i Jungs teori. Svaret på dette er ikke opp til oss å avgjøre, men vi

noterer oss hvertfall at slike erfaringer kan være en vei inn i erkjennelser som den klassiske, observerende vitenskapen ikke evner å oppdage.

Individualiserende?

– Psykedelika kan skape en enorm følelse av mening. Det har blitt et lite lys av håp for veldig mange, forteller Høifødt.

Hun poengterer imidlertid at søken etter mening kan komme ut av kontroll, og ende opp som et noe ensomt prosjekt.

Hun forklarer at psykedelika kan inngå i en hyperindividualisering, der det ligger en forventning om å skulle forbedre seg på alle mulige områder. Det fungerer da ikke som en årsak til individualisme, men bruken av det blir en konsekvens av en allerede eksisterende kultur.

– Du har aktiviteter som for eksempel isbading, og du har alle mulige slags dietter. Psykedelika kan for enkelte inngå i den samme kulturelle pakken.

Jonas forteller at psykedelikaen har hjulpet ham til å bli mer skjerpet.

– Psykedelika ga meg mer disiplin i valgene mine. Noe interessant som skjedde, er

at jeg sluttet å se på porno etter en *trip*. Jeg forsto at jo mer jeg gir etter for nytelse, jo mer deprimert føler jeg meg dagen etterpå.

Jonas sluttet også å drikke kaffe og å bruke andre former for rus etter at han begynte med psykedelika.

– Jeg følte meg så fantastisk etter det.

Psykedelika har også vært et middel til å takle utfordringene som et liv i det moderne samfunnet, som Jonas selv beskriver som en «jungel», byr på.

– Det er veldig enkelt å dra

Plutselig kommer man inn i default-versjonen av seg selv

«Jonas» (29)

og leve under en stein et sted i fjellene og være en guru, men den ekte kampen er å leve i dette samfunnet med alle disse *motherfuckerne*.

Eller kollektiviserende?

Likevel: om man eksperimenterer med sopp må man ikke ende opp som porno-nykter og koffein-fattig. Både gode og dårlige vaner kan beholdes, for de psykedeliske opplevelsene kan, ifølge Høifødt.

Psykedelika kan også bidra

til å skape bolverk mot den individualistiske bølgen, mener sosialantropologen.

– Sosiale medier har på en måte skapt en absurd fordreining av hva som er viktig. Psykedelika kan koble folk på det som virkelig betyr noe.

I en verden som til tider går av hengslene mener Høifødt at det ligger verdi i klisjéene, som at man ‘er en del av noe større’ eller at ‘kjærlighet er alt’.

– Dette er ting man har hørt før og som finnes i alle religioner, men det er stor forskjell på å høre det, og å faktisk oppleve det. Det er det som er forskjellen på kunnskap og åpenbaring.

Advarsler til nybegynnere

På vår lange ferd gjennom den psykedeliske verden, har vi plukket opp noen klare advarsler for dem som måtte finne på å begi seg ut på denne ULOVLIGE reisen. Hva tenker Psynapses Mjelva?

– Vel, først og fremst er det jo illegalt.

Fint! Da er det avklart.

Høifødt understreker at psykedelika er ulovlig, men legger til at slike erfaringer krever en viss modenhet. Hun forklarer at man trenger både

selvinnsikt og livserfaring for å kunne ta imot sterke indre opplevelser og senere integre dem i livet på en konstruktiv måte.

– Psykedeliske opplevelser kan åpne deg for sider av deg selv du ikke tidligere har hatt tilgang til, forklarer hun.

– Det kan være gamle hendelser, uforløste sår eller mer fragmenterende erfaringer som krever at man har ressurser til å håndtere dem, enten alene eller gjennom støtte fra en terapeut.

For Jonas har psykedelika vært et verktøy som har hjulpet ham å prosessere vanskelige situasjoner i eget liv. Samtidig som han anerkjenner at det har hatt terapi-lignende effekter, understreker han at det ikke finnes noen vei rundt å konfrontere det indre ubehaget.

– Prosessen med psykedelika har fått meg til å innse at det ikke finnes noen snarvei for å løse problemene, og at den eneste måten å kvitte seg med dårlige erfaringer på er å akseptere dem. Det høres enkelt ut, men er i realiteten ganske smertefullt.

Universitas vil nok en gang minne om at psykedelika-bruk er ulovlig, og at ingen av advarslene fra fagekspertene og andre kilder under noen omstendigheter må tolkes som tips til nybegynnere.



SELVPLUKKET: «Emma» konsumerer kun fleinsopp hun selv har plukket, og påpeker sterkere inntrykk og nye perspektiver på samfunnet og kunst som effekter.

— Den som intet tror, intet makter —



Under årets valgkamp tok Generasjonspartiets Gyda Oddekallv medienorge med storm. For henne fører polarisering i media til transformering av ting som har stått stille lenge.

tekst: MILLE KOLBERGSRUD ESPELAND
foto: ADRIAN HEGGEM MISFJORDT



OM MULIGHETER: Oddekalv tror på potensialet i Generasjonspartiet – og på at dagens kriser kan åpne for nye løsninger.

Jusstudent og politiker Gyda Oddekalv er datter av den tidligere lederen for Norges Miljøvernforbund, Kurt Willy Oddekalv. Han var kjent for sin aktivisme mot avfallsdeponi på havbunnen, laksenæringen og sprøytemidler i jordbruket.

– Du er jo datter av en veldig aktivistisk engasjert far. Hvordan har faren din inspirert deg?

Oddekalv tar seg tid til å tenke.

– Pappa viste meg at det er mulig å få til endring, men da må man også gjøre noe. Han pleide alltid å si «Den som in-

tet våger, intet vinner». Man må tro, og så må man våge. Men jeg liker å legge til: Den som intet tror, intet makter. Vi må tro at vi kan. Det har blitt min filosofi.

Faren hennes fulgte selv disse prinsippene tett. Han var kjent for å gå

fysisk ut i felten, fra å ta prøver under oppdrettsmerder og dokumentere ulovlige utslipp, til å gjennomføre uanmeldte inspeksjoner på industriområder og lede egne dykkertokt for å avdekke miljøskader. Da Kurt Oddekalv gikk bort i 2021, begynte datteren å tenke nytt om hvordan hun kan engasjere seg for det hun tror på.

Jeg ble mobbet mye på skolen, og det tror jeg har gjort meg sterkere i slike situasjoner

Gyda Oddekalv (32)

– Han hadde veldig engasjement for mennesker, dyr og natur, men som en helhet, ikke hver for seg. Og man kan ikke vente til man er utlært før man begynner, da vil man aldri lære noe.

Når systemene stopper opp

Partileder Oddekalv ser store feil i samfunnsstrukturen i Norge. Dette ble tydelig gjennom ti år i helsevesenet som helsesykepleier.

– Jeg så rusmisbrukere og veldig syke mennesker komme inn og ut dørene gang på gang. Det var åpenbart at de trengte dypere hjelp enn piller og operasjoner.

Oddekalv nekter å akseptere denne strukturen slik den er, uten å prøve å få til en endring. Hun mener strukturene har endret seg lite med tiden, i forhold til teknologiutvikling og samfunnsendringer.

– Jeg tenkte, hva er det som styrer disse rammene? Jo, det er politikken.

Dette, og farens engasjement, inspirerte Oddekalv til å engasjere seg.

– Jeg ønsker en oppdatering til tiden vi lever i nå, og det vil jeg være med å bidra til, forteller hun, og legger til:

– Det er en krise i Norge nå, fordi systemene våre er ikke bærekraftige. Men krise betyr mulighet. Vi må gå fra å være utnytttere til å bli forvaltere, samfunnet og teknologien har utviklet seg mye uten at strukturene har blitt oppdatert.

– Dette er jo meg

Oddekalv er ikke bare kjent som politiker, men også for å ha rippet på Norske Talenter. Tidligere jobbet Oddekalv i helsevesenet som sykepleier, og nå studerer hun jus.

– Det er vanskelig å plassere deg i en bås, men hvordan ville du selv beskrevet deg?

– Kompleks og dyp, svarer hun raskt, før hun tar en pause og tenker. Det blir stille i noen sekunder før hun svarer igjen.

– Jeg passet ikke inn, på en måte. Jeg så det sjøl. Jeg følte meg litt annerledes. Men så skjønte jeg bare at ... dette er jo meg.

Oddekalv beskriver seg selv som en

Saken fortsetter»

som er opptatt av det å møte hverandre på dypet, både med mennesker, dyr og naturen. Svaret ligner beskrivelsen Oddekalv ga av sin far.

Bevissthet og språk

Bergenseren har publisert videoer på sosiale medier som har fått millioner av visninger. Videoene er ofte filmet i bilen hennes hvor hun stirrer inn i kamera og henvender seg til «deg» som ser videoen. Hun diskuterer matvarepriser og lønn, og belyser hvor hun synes regjeringen trår feil. Fellestrekket i videoene hennes er at de handler om problemer hun ser i den norske samfunnsstrukturen.

Språket vårt er sånn at hvis du går dypere og dypere i det, så går det til slutt i oppløsning

Gyda Oddekalv (32)

- Formidling handler ikke bare om å si mange ord som høres fine ut, men å virkelig føle det, sier hun.
- Språket vårt er sånn at hvis du går dypere og dypere i det, så går det til slutt i oppløsning. Du kan lese en bok et år, og så leser du den samme boken to år senere,

kommentarfeltene, men også i medienorge.

- Man kan ikke alltid bry seg om alle som ikke resonnerer med deg. Det vil alltid være folk som kritiserer deg eller ikke liker deg, men det vil også være folk som støtter og heier på deg.

Oddekalv tror det kan ha vært lettere å stå i mediestormen på grunn av opplevelser fra barndommen.

- Jeg ble mobbet mye på skolen, og det tror jeg har gjort meg sterkere i slike situasjoner, forteller hun.

Videre sier partilederen at hun tror på at slik polarisering i media fører til transformering av ting som har stått stille lenge.

- På hvilken måte kan det funke?
- Å polarisere kan i konstruktiv form bety at man har truffet en nerve der folk må ta stilling. Dette gir opphav til mange perspektiv. Det handler ikke om å ta feil eller ha rett, men å vende seg til å tenke mer helhetlig, at flere ting kan være sant samtidig og at vi må finne løsninger som bygger broer mellom perspektiver.

Hun legger til at grensen mellom det konstruktive og destruktive er når man ikke finner løsninger der alle relevante perspektiver inngår i kunnskapsgrunnlaget.

- Å polarisere er å gjøre den usynlige spenningen mellom folk synlig. Det er verdifull kunnskap som kommer frem.

På spørsmål om hun selv mener at stilen hennes bidrar til å øke polarisering, svarer hun følgende:

- Grunnen til at jeg virker polariserende på samfunnet er at jeg putter ord på det usagte på en måte som er så tyde-

- For et privilegium det er å bli overveldet av nettopp det livet jeg en gang bare drømte om.

Støtte fra de nærmeste

Oddekalv mener at media ikke har behandlet henne urettfredig.

- Jeg tror de fleste politikere vil oppleve perioder med skjev fremstilling eller hard vinkling. Jeg ser ikke på dette som «urettferdig», men som et symptom på en medieøkologi som belønner konflikt mer enn nyanser, sier Oddekalv, og legger til:

- Jeg har respekt for pressens rolle. Samtidig mener jeg at vi trenger større rom for saklighet, presisjon og for å forklare komplekse ting uten at det reduseres til karikatur.

Jeg skjønte bare at ... dette er jo meg

Gyda Oddekalv (32)

Hun forklarer at dette ikke er et problem som handler om én politiker, det er strukturelt.

- «Du er den som får til alt», pleier bestevennen min å si. Det er slik jeg tror de nærmeste ser meg, sier Oddekalv.

Hun føler seg veldig heldig som har familie og venner som støtter henne i alt hun gjør. Hun tror hennes nærmeste ville beskrevet henne som en man kan snakke med om alt, og som oppfordrer folk til å være seg selv.

Tro på fremtiden

- Hvordan ville du og Generasjonspartiet tatt stilling til en folkeavstemning dere er sterkt uenig med resultatet av?

- Hele poenget med direkte demokrati er at folket kan instruere politikerne, også når politikerne er uenig. Det er selve lakmustesten på om du faktisk mener alvor.

Det er en krise i Norge, men krise betyr mulighet

Gyda Oddekalv (32)

Hun forteller at hvis en folkeavstemning går i en retning hun personlig er uenig i, ville hun fortsatt følge beslutningen.

- Rollen min i et direkte demokratisk system er ikke å være en overdommer, men en forvalter av folkets vilje.

Partilederen avslutter med at hun har tro på fremtiden for det politiske systemet, mye fordi hun tror på arbeidet de gjør i Generasjonspartiet.

- Jeg tror på mennesker, jeg tror på meg selv, og så tror jeg på dette prosjektet vi holder på med nå, sier hun.

Oddekalv mener vi har helt unike muligheter i dag, og de må vi gripe.

Mot slutten av samtalen refererer hun til et dikt, og sier følgende:

- Du skal tro på deg selv. Du skal tro på din unikhhet. Du skal ta sjanser og følge din indre stemme.



OM UTVIKLING: Oddekalv mener samfunnet har tatt store teknologiske sprang, men at strukturene rundt oss står igjen i en annen tid.

og da kan den være en helt annen for deg. Fordi du har oppnådd en annen bevissthet. Da har du tilgang til et nytt lag av språket.

Å stå i stormen

I august ble Oddekalv spesielt mye omtalt i media. Hun ble kastet ut av Dagsnytt 18, og hun gikk viralt da hun debatterte med statsminister Jonas Gahr Støre på Youtube-kanalen «Gutta». Det stormet ikke bare i

lig at folk posisjonerer seg. Det vi ser er perspektiver. Alle er viktige og verdifulle. Og fra dette kan vi bygge et samfunn der alle føler seg sett og hørt, ikke på tross av polarisering, men på grunn av rommet og den påfølgende forståelsen som ble skapt.

Selv om det ikke var lett å stå i stormen, så var det også ærbødig, fordi hun vet hvorfor hun gjør det hun gjør, forteller Oddekalv før hun avslutter med et sitat som hun fant midt i stormen:



Jeg tror på
mennesker, jeg tror
på meg selv, og jeg
tror på dette
prosjektet

Gyda Oddekalv (32)

OM STYRKE: Erfaringene fra barndommen hjalp Generasjonspartiets leder gjennom mediestormen.



En siste langefinger



GALGENHUMOR:
Rikke og familien
vitset mye om
livssituasjonen.

er til sykdommen

Saken fortsetter»

Kreftsyke Rikke Whelan de Lange (32) dedikerte sine siste år til en kamp for legalisere selvbestemt dødshjelp. Lillebror Truls de Lange (28) åpner opp om familiens motstandskraft, galgenhumor og troen på livet etter døden.

tekst: ALBERT RANDSBORG & EMIL KVEBÆK ØVRETVEIT

– Mannen hennes fikk kreft først i 2019. Så fikk Rikke, og så jeg. Og så fikk mormor brystkreft da, men det var ingen som brydde seg om det. Det var liksom ikke noe nyhetsverdi, sier Truls de Lange (28). Han studerer på førsteåret på en master i språkteknologi på Universitetet i Oslo.

Truls sin storesøster Rikke ble diagnostisert med brystkreft i en alder av 26. Hun fikk fort beskjed om at kreften var uhelbredelig. Rikke kjempet lenge for retten til selvbestemt dødshjelp. Hun skrev kronikker, holdt tale utenfor Stortinget, og ble fulgt av TV2s videose-rie «Siste Reis». Lovgivningsforsla- get, kalt «Rikkes lov», har bidratt til å flytte den offentlige samtalen rundt selvbestemt dødshjelp.

De sier vel at det som ikke dreper deg gjør det sterkere. Men fy faen, det gjør deg bare skada

Truls de Lange, bror til Rikke de Lange

– Det å måtte la sykdommen be- stemme når og hvordan du går, er jo også et tap. Du er uansett dømt til døden, men du får ikke ta eier- skap over hvordan du er nødt til å se ut når du dør, og hvor mye av livet som da er blitt tatt fra deg, sier Truls. Han sto søsteren nær gjennom hele behandlingen.

– Det var viktig for henne å kun- ne vise den fingeren til sykdom- men og si «du skal ikke få lov til å bestemme når jeg dør. Det gjør jeg sjøl.»

Rikkens appell foran Stortinget i juni, sittende på en stol og med budskapet «Mitt liv, min død», gjorde til at Rikke de Lange ble kå- ret til årets taler i Norge i 2025, fra foreningen Ta Ordet.

– Sjuk jævel

Familien har en lang historie med kreftdiagnoser. I fjor ble Truls di-

agnostisert med lymfekreft, og de to søsknene gikk gjennom behand- ling samtidig. Truls ble frisk på et halvår, mens kreften til Rikke fort- satte.

– Når vi begge var sjuke, snak- ket jeg og Rikke om hvordan dette kampbegrepet egentlig er helt tå- pelig analogi. For en kreftpasient kan det sammenlignes med å dra på landskamp og heie på Ullevål stadion. Kampen er mellom helse- personell og kreften, men selv er man bare i arenaen for det.

– Men jeg vil definitivt være enig i at Rikke vant, på ett vis, med tanke på hvor mye hun trosset syk- dommen, sier han.

Tidligere i år inviterte Rikke til sin egen begravelse. Hun kalte den for «fun-eral» – en kombinasjon av *fun* og *funeral*.

– Det var påbud med parykk og glitter, og forbud mot å grine. Da var det straffeshot.

Honningbarna kom, og spilte i parykk alle sammen. Og Rikke satt der i rullestolen, dopa på morfin, og med en GT i hånda, sier Truls om festen.

– Hun hadde jo lungebeten- nelse på det tidspunktet, og skulle egentlig vært innlagt. Hun sa at de må gjerne legge henne inn, men ikke på søndag, ikke på fun-eral. Sjuk jævel, altså.

De siste ukene

Kampen for å få innført selvbe- stemt dødshjelp har vært en per- sonlig kamp for familien, og spesi- elt for Rikke.

– Hun sa det allerede i august: «Nå ville jeg vært borte for lenge siden hvis det hadde vært opp til meg.»

– De siste ukene kjørte jeg hen- ne til fysio, og fikk henne inn i rul- lestolen og sanne ting. Da var det én gang jeg var med henne hvor hun var irresponsiv mesteparten av tida. Det var aldri godt å si hvor mye hun fikk med seg. Jeg husker jeg gikk hjem derfra og tenke: Nå er vi forbi det punktet hvor hun ville ha gått. Både fordi hun ikke hadde noen interesse av å bli hen- gende igjen som dette minnet her, og at nå trives hun ikke med å leve mer.

Rikke de Lange døde fredag 3. oktober.

Selvbestemt dødshjelp

- Også kalt aktiv dødshjelp
- Innebærer at helsepersonell hjelper en person med å dø etter forespør- sel, som regel uhelbredelige syke mennesker med sterke smerter
- Deles opp i assistert livsavslutning og eutanasi. Assistert livsavslutning innebærer at en lege skriver ut resept på et livsavsluttende legemiddel, mens eutanasi innebærer at en lege selv setter en livsavsluttende injeksjon i pasienten
- Dette er ulovlig i Norge
- Passiv dødshjelp, også kalt behandlingsstopp, er lovlig i Norge. Det innebærer å avbryte behandling som for- lenger livet, noe pasienter selv kan be om
- Motstandere av aktiv dødshjelp mener det kan svekke helsevesenets rolle som livsbevarende og omsorgsgivende, og at det kan være vanskelig å sikre fritt samtykke

aktivdodshjelp.org, Store Norske Leksikon, Legeforeningen, menneskeverd.no



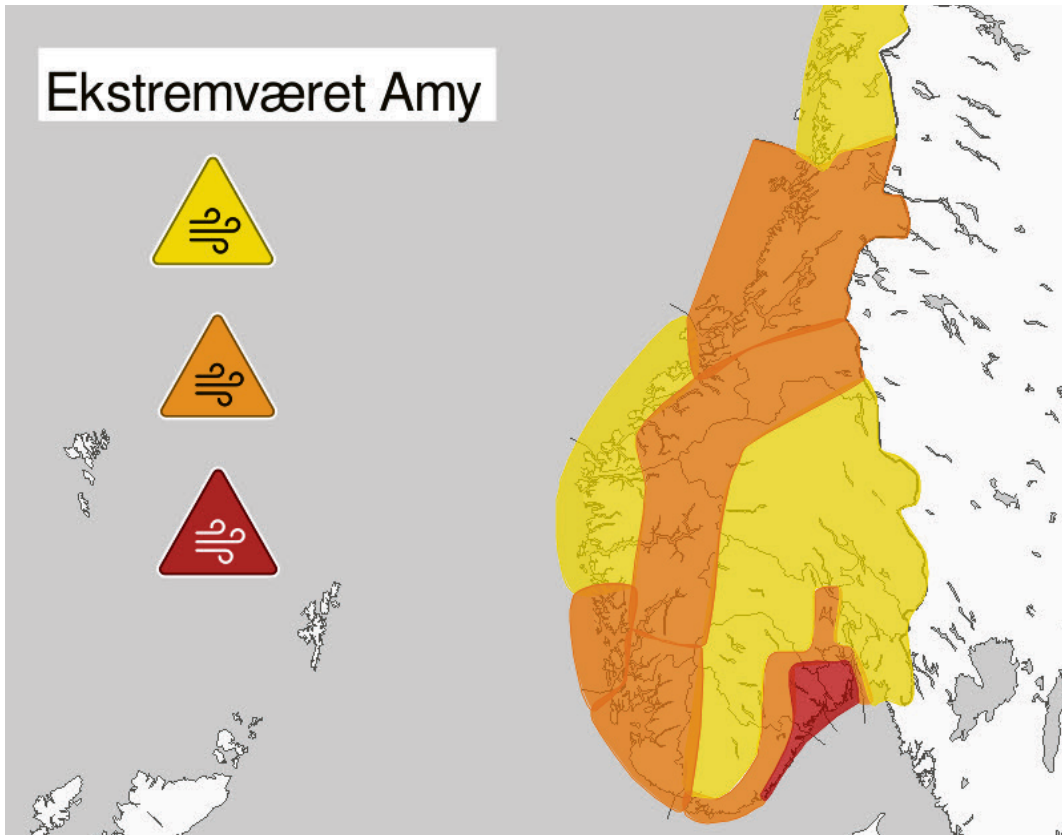
OVERVANT: Truls De Lange sier søsteren Rikke vant, på ett vis, med tanke på hvor mye hun trosset sykdommen.



STRAFFESHOT: Rikke inviterte til egen begravelse, der en måtte ta shot dersom man gråt.

Familien tar videre det hun startet. Arbeidet hennes fortsetter nå

Truls de Lange, bror til Rikke de Lange



TILFELDIG: Dagen Rikke de Lange døde viste værmeldingen en langefinger over Oslo.

– Er det noe mer her?
Truls og familien sitter igjen. De må stoppe seg selv fra å lete etter en mening i tapet.
– Rikke døde samtidig som den sterkeste stormen i Oslo på 25 år. Det var farevarsel på Yr med gult og oransje over norgeskartet, og varselet hadde fasong som en langfinger, forteller Truls.
Han forklarer den meningsfulle tilfældigheten.
– Jeg tror at på 40 prosent av alle bildene av Rikke, så viser hun langefingeren. Det kunne få en til å tenke: Er det noe mer her? Så tenker man at det er en overnaturlig kraft som velger å gi alle disse tegnene, samtidig som de har valgt å gi en 26 år gammel jente dødelig kreft for å drepe henne i en alder av 32. Så hvis ikke det er meningsløst, så vet ikke jeg.
Bak ironien ligger en tretthet. For Truls har ikke det familien har vært gjennom ført til styrke, bare arr.
– De sier vel at det som ikke dreper deg gjør det sterkere. Men fy faen, det gjør deg bare skada. Alt det vi har vært gjennom i familien ... Min egen kreftsykdom ... Jeg føler meg bare skada. Så hvis noen prøver å komme her og si at alt sikkert har hatt en mening.
– Så får de den av meg, for å si det sånn, sier Truls, og strekker ut langfingeren.
I Rikkens familie har de gjennomgående hatt en lett tone, og

terskelen har vært lav for vitser om den mørke situasjonen. Det tror Truls har vært til hjelp.
– Galgenhumor er jo en måte å prosessere situasjonen på. Det viser at man er klar over hva som skjer. Det hjelper å avvæpne det litt. Men det kommer sikkert til å bli vondere nå, å tulle med kreft. Likevel vet jeg fra pasientperspektiv at det gjorde situasjonen mye bedre.
Også Rikke vitset mye om egen situasjon.
– En dag hadde Rikke såpass store smerter at hun var helt

Jeg tenker jo at når folk dør, så forsvinner de faktisk

Truls de Lange, bror til Rikke de Lange

borte. Da mannen hennes våknet, trodde han det verste og begynte å gråte. Da våknet hun litt til seg selv, og det første hun sier til ham, er «Stop crying, little bitch», forteller Truls.
Etter hennes død, forble humoren i familien.
– I bisettelsen hadde hun furukiste som alle kunne male og tegne på. Jeg malte «Kan ikke stoppe meg fra å gråte nå, Little Bitch».

Sorg uten himmel
Familien tror ikke på livet etter døden.
– Vi er jo reinspikket humanister, hele familien. Jeg tenker jo at når folk dør, så forsvinner de faktisk. Det å forestille seg at de lever videre på en måte, det blir å bomme litt på poenget. For meg handler det om å avfinne seg med at den personen er borte. Da går sorgprosessen ut på å faktisk forsone seg. Jeg ser på det som å se realiteten i øynene.
– Noen ganger er det trøstende å tenke på at vi er en liten fjert i den store sammenhengen. Men blandet med den der at hvis jeg dør nå, så var det den eneste sjansen jeg fikk, på en måte. Men jeg tror ikke nødvendigvis at jeg kommer til å merke at jeg ikke eksisterer lenger, heller. Det er nok som å svime av, man klipper jo bare litt i tidslinjen.
Etter Rikkens død, har Truls og foreldrene fortsatt kampen. De publiserte Rikkens egen nettside, rikkenslov.com, og skrev forslag til lovendringer.
– Familien tar videre det hun startet. Arbeidet hennes fortsetter nå.



MORMONS BOK: Boken forteller
angivelig om et vitnesbyrd av
Jesus Kristus i Nord-Amerika.

The Secret Lives of Mormon Guys

Mormonkirken har blitt verdenskjent gjennom reality-TV, vandrehistorier og sosiale medier. Vi har tatt med oss et knippe av fordommene til kjernen for å se om de kan *debunkes*.



KIRKEN: Kun et steinkast fra Carl Berners plass finner man Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Hellige.

tekst: **CASPER INGEBRETSEN HAUEN**

foto: **SHILAN SARI**

– Vi lever nok opp til en standard som, etter min mening, er lavere i Norge.

Dette sier Eldste Larsen (19). Vi møter ham og medmisjonæren Eldste Zurcher (21) på parkeringsplassen foran kirken. «Eldste» kan kanskje høres ut som noe forbeholdt godt voksne menn, men brukes i mormonkirken som en misjonærtittel. De to unge mennene er på misjon i Norge.

De ankommer i varebil, begge ikledd matchende klær og tilbehør – beige chinos, ullgenser, skjorte, slips og navneskilt.

En lignende kirkehistorie

Selv om de kommer fra ulike land, har misjonærene en bemerkelsesverdig lik historie med kirken.

– Jeg ble født i Kristiansand, begynner Zurcher.

– Familien min har vært medlemmer lenge og jeg har sånn sett vokst opp i kirken, fortset-

ter han.

Det var først da han flyttet til USA i en alder av 17 at han virkelig kjente en tilknytning til kirken.

– Troen er mer utbredt der, og det var først da jeg innså hvor mye det betydde å være en del av en kirkefamilie.

Larsen på sin side er født og oppvokst i Utah, også med en stor familie som alle er medlemmer. Han begynte, i likhet med Zurcher, å føle seg sterkt troende først etter at han flyttet hjemmefra.

– Å forlate livet mitt hjemme i to år, imøtekomme en ny kultur, lære et nytt språk og dele Guds budskap her i Norge, har nok bare gjort meg mer troende, sier Larsen.

– Det har en vært veldig personlig reise, og har definitivt bekreftet troen min, fortsetter han.

Blind tro, overbevisning og tvil

– Jeg var en som ikke trodde noe særlig i det hele tatt, forteller Zurcher oss.

Vi snakker om overbevisninger – om hva det betyr for misjonærene å tro, hvordan de kjenner det, og om de kan bevise det?

– Kirken tror ikke på en blind tro i det hele tatt, det er noe man burde føle inni seg, sier Larsen.

– For meg var det gjennom å lese Mormons bok. Det er gjennom å lese de hellige skriftene, og ved å be til Gud om det, at jeg har blitt sikker i troen min, fortsetter han.

Larsen peker på en definisjon i skriftene som handler om å bevise det som ikke kan ses, men som man selv opplever som sannhet.

– Jeg føler at dette er ekte, fordi jeg har opplevd det om og om igjen – på samme måte som at jeg vet at mobilen min faller hvis jeg slipper den.

Zurcher peker også på de hellige skriftene, men påpeker at han hadde sine tvil.

– Jeg trodde faktisk mye av det var helt vilt og helt galt. Dette er noe jeg aldri kunne trodd på, begynner han.

Saken fortsetter»



DE UNGE MISJONÆRENE: Eldste Zurcher (21) (t.v.) og Eldste Larsen (19) (t.h.) er på misjonsoppdrag i Norge.

– Med oppveksten i kirken søkte jeg etter svar. Jeg så hvor mye de rundt meg trodde på dette, men visste at jeg måtte ha egne opplevelser for å kunne tro på det.

– Det var først da biskopen min fortalte meg at svaret finnes i skriftene, og jeg leste dem og ba til Gud om et svar, at jeg fikk det, avslutter han.

Vi spør videre om misjonærene har opplevd noe spesifikt som de føler kan bevise at troen deres er ekte. Svaret er tvetydig:

– Det er vanskelig å forklare, fordi det er den Hellige Ånd som kommuniserer med oss mennesker, forteller Larsen.

Soaking, reality-TV, polygami og kaffe
Vi griper også muligheten til å høre mer om kulturfenomener som, for de med

lite kunnskap om kirkesamfunnet, har fungert som en latterliggjørende definisjon på mormonisme.

Først ut er konseptet *soaking*, som tørt forklart beskriver en før-ekteskape- lig praksis der penis entrer vagina, men uten bevegelse, fordi et tredjeparti er involvert og rister sengen på vegne av paret.

– Det har sikkert skjedd, begynner Larsen.

– Men oftest bunner dette, og annen kritikk, i misforståelser, om å prøve å finne *loopholes*, fortsetter han.

Vi må naturligvis også høre mer om hvordan misjonærene vurderer den pop- kulturelle sensasjonsserien *The Secret Lives of Mormon Wives*, der mormonkvinner deler tilsynelatende ærlige, ofte hu-

moristiske innblikk i hverdagsliv preget av kringling, alkoholkonsum, ekteskap og tro.

– Det står veldig i strid med kirken, forteller Zurcher.

– *Hvorfor tror dere at de som er med, definerer seg som mormoner?*

– Fordi det er underholdning, de forsøker å være underholdende, sier Larsen.

– Det er nok flere av dem som er aktive medlemmer i kirken, men generelt sett går det veldig imot alt kirken står for, skyter Zurcher inn.

Polygami, da? Joseph Smith, grunnleggeren av mormonbevegelsen De siste dagers hellige, sies å ha hatt nærmere tretti koner i sin tid. I dag forstås mormoner ofte som støttespillere av

polygamiske forhold.

– Man kan ikke ha flere koner lenger, sier Larsen.

Misjonærene peker på Bibelen som en kilde til polygami.

Sånn sett er Mormons bok en primærkilde

Eldste Larsen (19), misjonær for Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Hellige

– Det har vært perioder i verdenshistorien der Gud befalte folk å ha flere koner, slik også profeten Abraham hadde,



KIRKEFAMILIE: Eldste Zucher sier troen er mer utbredt USA, og det var først da at han innså hvor mye det betydde å være en del av en kirkefamilie.



TROENDE: Larsen sier at å imøtekomme en ny kultur, lære et nytt språk og dele Guds budskap her i Norge, har nok bare gjort han mer troende.

men det er ikke noe vi praktiserer lenger, sier Zurcher.

Hva så med konsum av kaffe? Det vil kanskje virke forbausende for den norske befolkning – der hele 74 prosent over 18 år drikker kaffe daglig – at mormoner forbys fra å innta morgenbrygget. Det må da vel finnes en god årsak til dette?

Jeg trodde faktisk mye av det var helt vilt og helt galt

Eldste Zurcher (21), misjonær for Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Hellige

– Enkelt fortalt, er det fordi vi blir bedt om å ikke gjøre det, sier Larsen.

En primærkilde og en gjenopprettet kirke?
– Vi leser Bibelen, vi tror på Bibelen, men vi leser også Mormons bok. Begge er Guds ord, forteller Zurcher.
– Men hvem vet hvor mange ganger Bibelen er blitt oversatt.

– Det er også mye som er tatt ut og endret i Bibelen, legger Larsen til.

Fordelen med Mormons bok, mener misjonærene er at de tror den ble oversatt direkte fra opptegnelsen og til engelsk av profeten Joseph Smith i 1820-årene, og at det først er i nyere tid at den er blitt oversatt til andre språk.

– Sånn sett er Mormons bok en primærkilde, sier Larsen.

– Det er bare et annet vitnesbyrd om Jesus, sett fra andre profeters perspektiv. Disse apostlene reiste fra Jerusalem til Nord-Amerika før Jesu tid, og skal ha vært vitne til hans nærvær også der, legger Zurcher til.

– Boken ble nedtegnet i Nord-Amerika, begravd, og funnet av Joseph Smith, fortsetter han.

– Vi tror også at dette er den gjenopprettede kirken på jorden, forteller Larsen.

Sentral innenfor mormonsk teologi er troen på at Jesu kirke forsvant fra jorden etter apostlenes død. Det var nettopp Joseph Smith som skal ha fått i oppdrag av Gud å gjenopprette kirken, etter det som vurderes som et «frafall» fra sann lære og autoritet på 1800-tallet.

– Dette er forskjellen mellom vår kirke og andre kirker, mener Larsen.

Kulturkrasj?

– Jeg tror ikke nødvendigvis vår tro krasjer med norske verdier, sier Larsen.

Til tross for å ikke oppleve noen dramatiske verdiknusninger, vurderer han forventningene og standardene i eget trossamfunn som høyere enn her til lands.

– For eksempel med tanke på rus, alkohol og sex før ekteskap. Det er vanligere i Norge, aksepteres her, og er noe vi prøver å unngå.

Larsen legger til at dette er tendenser man også ser mye av i USA.

– Fra tidlig av har jeg alltid følt at det å følge Jesus er litt utenfor det som er populært, kan man si.

Men ser dette ut til å endre seg?

Unge troende

De unge misjonærene vurderer fremtiden til troen som lysere enn før, særlig blant én gruppe.

– Det man ser overalt i verden er at spesielt unge er blitt mer troende, sier han videre.

Misjonærene ser ut til å være inne på

noe. Til tross for manglende statistikk på Gen Z og tro i Norge, viser statistikk fra Universitetet i Göteborg at antallet unge svensker som identifiserer seg som troende har steget fra 20 til 34 prosent bare i løpet av de fire siste årene. Hva kan dette skyldes?

– Jeg tror mange yngre ser etter en mening og hensikt i livet. Det finner nok mange i tro, sier Zurcher.

– Å tro er et svar, og vi tror det beste svaret naturligvis er funnet her, legger han til.

Hva skal vi sitte igjen med?

– Den største misforståelsen er nok at folk tror menighetens medlemmer ikke er helt vanlige mennesker.

Dette svarer Larsen, når vi spør hva de ønsker at folk skal sitte igjen med etter å ha møtt dem.

– Vi følger Jesus Kristus for å bli lik han – det er målet. Et ønske om å bli et bedre menneske, legger Zurcher til.

– Dette er et valg man må ta selv. Vi er veldig åpne for alle, og opplever oss selv som helt vanlige mennesker som ønsker å gjøre vårt beste, sier han avslutningsvis.



MIDTPUNKTET: Jesus avbildes flere steder i Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Hellige.



KAPELLET: Her samles ofte menigheten på søndager.



BESKJED: Viktig melding til alle besøkende.

Å tro eller å ikke tro



INGEN FASITSVAR:
Kjersti Østland
Midttun er opptatt av
å tro, ikke av å vite.

Hvilken rolle spiller religion i livet til en agnostiker? Og hva betyr det egentlig å være agnostiker?

tekst: **KAJSA ETTRUP LILLEDALEN**

foto: **KASPER HOLGERSEN, SIGRID EWING**

Jeg synes religion er vanskelig. Det er spennende, mytisk, komplisert og litt tulle. Hva tror jeg på? Ingenting spesifikt egentlig. Troen er der, men den er ikke rettet mot noe. Det er ingen Gud i min tro, ingen frelse, ingen himmel, intet fellesskap. Det er en tro forankret utelukkende i troen.

Likevel undrer jeg mye over religion, og ønsker å utforske hvilken rolle religion kan spille i livet mitt. Gjør det noe at jeg distanserer meg? Gjør det noe at jeg tviler mer enn jeg tror, eller er tvilen kanskje i seg selv kilde til tro? Har samfunnet rundt meg mye å si, eller velger jeg å ta del i samfunnet uavhengig av den troen jeg har?

Religionens rolle i samfunnet og blant borgerne har endret seg gjennom tidene. For få tiår siden var religion en integrert del av politikken og kulturen. Kirke og stat var to si-

der av samme sak. Nå har flere land i større eller mindre grad sekularisert seg, og i Norge kom-

Å være agnostiker er ganske oppriktig, så lenge det ikke blir en unnskyldning til å ikke undersøke ting ordentlig

Shindō, studentbuddhist

muniseres og praktiseres religion på individ- og gruppenivå. Inntrykket mitt er at mange har



begynt å anse religion som noe man oppsøker, heller enn noe man *må* ta del i. Det er i alle fall tilfellet med meg.

Jeg oppsøker to religiøse personer på campus for å prate litt om tro og tvil. På Universitetet i Oslo finnes nemlig både studentprester, studentbuddhist og studenthumanister. De to førstnevnte møter jeg for en prat.

– Studenter er veldig åpne for mange ting, har studentprest Kjersti Østland Midttun observert. Østland Midttun er en studentprest som er vant



til å prate med studenter (og ikke bare de kristne av oss). Hun har vokst opp et lite sted med kristendommen forankra i kulturen, og etter mange ulike jobber som prest, har hun foreløpig slått seg til ro som samtalepartner og studentprest. Hun kaller seg en kristen humanist og en kristen agnostiker, som tror på de kristne fortellingene.

– Jeg tenker at jeg er en kristen agnostiker i den forstand at jeg ikke besitter sannheten, sier hun, og fortsetter:

– Det vil sikkert provosere noen at jeg sier det, men i begrepet agnostiker legger jeg at man ikke er sikker. Jeg har jo åpenbart noen tanker om det vi ikke vet noe om, hvis ikke hadde jeg ikke vært prest.

Selv har jeg vokst opp med kristendom, men siden lagt religionen fra meg. Ritualene følger jeg likevel fortsatt: Jeg

kalender for velbehaget ved å ha noe å se frem til. Kan det kalles å være religiøs?

– Det er forskjell på teologi og religiøs praksis, og veldig mange driver med selvritualisering, sier Østland Midttun, og forteller at mange studenter med ulike livssyn tenner lys i campusets kapell. Hun har sett at mange av ritualene vi gjennomfører på tvers av ulike religioner likner, og at mange gjerne kroppsliggjør tro og livssyn gjennom slike ritualer. Kanskje det er selvritualisering jeg driver med? Selv om

den ikke er forankret i noen religion, kroppsliggjør jeg jo en form for åndelighet.

Den kristne tanken bak ritualene jeg gjennomfører er som sagt likevel ikke til stede. Det finnes en tro, men den handler hverken om Jesus eller Judas. Det er en tro på at det finnes noe, og en tro på at jeg ikke kan vite hva det er.

– Vi kan komme opp med mange gode tanker og teorier, men ingen vet egentlig, sier studentbuddhisten Shindō. Shindō Kreg Viesselman går under navnet Shindō og jobber på Livssynsåpent samtalsenter sammen med Østland Midttun. Shindō vokste opp med kristendommen, men fant ut at han ikke trodde på fortellingene som ble formidlet. Han oppsøkte andre tekster og religiøse retninger, og ble stadig mer interessert i meditasjon.

Det er jo nettopp tvilen som får meg til å tro, ikke overbevisning

Kajsa Ettrup Lilledalen, journalist i Universitas

drar til kirken på julaften, konfirmerte meg kristelig og feirer påske med familien min.

Ritualene gjennomfører jeg for nostalgis og rutinens skyld. Å ha noe forutsigbart og kontinuerlig i et uforutsigbart og ukonsistent liv er behagelig. Så jeg følger kristendommens

Etter en stund med deltagelse i ulike templer, blant annet Rin-zai-tempelet i Oslo, fant han ut at det var i buddhismen han tilhørte. Nå er han zen lekmunk.

Når vi snakker om begrepet «agnostiker» sier Shindō noe som setter en liten støkk i meg.

– Å være agnostiker er gan-



FUNNET SIN Plass: Etter å ha utforsket mange ulike religiøse retninger, har Shindō Kreg Viesselman funnet ro i buddhismen.

ske oppriktig, så lenge det ikke blir en unnskyldning til å ikke undersøke ting ordentlig.

Undersøker jeg ting ordentlig, mon tro? Problemet mitt med religion, og grunnen til at jeg ikke tror på noen religion, er bestemtheten i det. Det er vanskelig for meg å tro på noe som blir tatt for sannhet. For poenget med troen synes jeg forsvinner i påståeligheten.

– Det er viktig at selv om det kanskje ikke er noe fasitsvar, at man virkelig utforsker de store spørsmålene ordentlig, fortsetter Shindō til meg.

Og jeg søker jo stadig etter noe, samtidig som jeg innerst inne anerkjenner at min søken er forgjeves. Min tro er en aksept av uvitenhet: holder ikke det?

– Å være agnostiker har historisk sett vært å være mer ikke-troende, men jeg vil heller si at det handler om å ikke være sikker, og at nysgjerrigheten fortsatt er til stede, sier Østland Midttun.

Shindō mener også at uvitenhet er en del av det å være religiøs.

– Religion for meg gjør at spørsmålsteget blir større, ikke mindre, men jeg blir også på en måte en del av spørsmålet, sier Shindō, og fortsetter:

– Troen vokser gjennom overbevisninger.

Det fikk meg også til å tenke. Har jeg en overbevisning? Det er jo nettopp tvilen som får meg til å tro, ikke overbevisning. Med mindre tvil kan kalles en overbevisning. I så fall

tror jeg det er det jeg er: bare en som tror. Og det er vel greit?

Nei vel, så har jeg ikke forsøkt å nærme meg mange andre trosretninger da kristendommen ikke lenger falt i smak. Men avsmaken var jo ikke på grunn av noe som særegent gjaldt kristendom, det var grunnet noe generelt. Jeg føler meg utilpass i å skulle påstå en sannhet jeg ikke vet at stemmer – og som jeg faktisk tviler mer over enn jeg tror på. Det hadde nok vært gjeldende uansett hvilket religiøst samfunn jeg hadde oppsøkt. Tror jeg.

For meg er det nok å være åpen, og håpe at åpenheten ikke sender meg til helvete (hvis helvete finnes). Og jeg er tilfreds med tilværelsen i å være en troende agnostiker.

A person wearing a dark hat is seen from behind, looking out over a lush green valley. In the distance, a large concrete dam is visible, with yellow construction cranes on top. The scene is captured in a cinematic style with soft lighting.

Vannets kraft uten vannkraft

PILMAQUÉN: Rubén Cárdenas skuer ut mot Los Lago-anlegget, som kanskje en dag kommer til å bli satt i drift.



Saken fortsetter»



ADVOKATEN: – Dette er en konflikt som snart har vært i 20 år, og blir et minne som allerede går over minst én generasjon som har levd med konflikten, sier Guerra.



LÆREREN: Amanda har på seg en *kupam*, den tradisjonelle drakten til mapuchene. Til vanlig underviser hun i mapundungun på barneskolen i byen.



EN KOMMENDE LONKO: Rubén Cárdenas er i prosess med å bli mapuche-lokalsamfunnets politiske leder.

For ti år siden kom Europas største produsent av fornybar energi, Statkraft, til andre siden av jorda for å produsere vannkraft. Det var bare ett problem: For urbefolkningen sør i Chile er Pilmaiquén sjelenes elv.

tekst og foto: **ELLA JØRGENSVÅG SVENDSEN**

Utenlandske aktører i territoriet

– For oss har elva en veldig dyp betydning. Det er hele ryggraden til samfunnet vårt her.

Amanda Huichalaf er talsperson for organisasjonen Aylla Rewe Ngen Mapu Kintuante, som jobber med å forsvare Pilmaiquén – en 68 kilometer lang elv som strekker seg fra Andesfjellene i øst til Stillehavet i vest.

– Det er utenkelig at Pilmaiquén skal demmes opp, fordi det ville bryte den naturlige strømmen av overgang til det guddommelige og det hellige. Fullstendig og totalt, forklarer Huichalaf.

Hun er også søsteren til Millaray Huichalaf, som er frontfigur i kampen og den åndelige lederen i lokal-samfunnet.

I 2015 kjøpte norske Statkraft vannkraftprosjektene i elva.

– Dette er en konflikt som utenlandske aktører har brakt inn i vårt territorium, og som vi rett og slett har måttet kjempe imot, sier Huichalaf til Universitas.

Sjelens reise

– I vårt kosmiske verdensbilde er Pilmaiquén kjent som sjelenes elv, forteller Huichalaf.

Like ved elvebredden ligger nemlig en gammel gravplass, og det viktige seremonielle komplekset *Ngen Mapu Kintuante*. Ngen betyr den som styrer, mens Kintuante er den som sirkler rundt solen.

– Gjennom en liten underjordisk foss renner hellig vann fra denne gravplassen ned i elva. Sjelene til de avdøde blir fraktet helt til *Lafken*, havet.

– Ifølge eldgammel kunnskap finnes det en hval, *Tempulcalwe*, som tar dem med videre til *Wenu Mapu*, den andre jorden eller himmelen, for deretter å dra

de ned til fjellene igjen. En sirkel som ikke kan brytes, forteller Huichalaf, og utdyper:

– Som levende mennesker i denne dimensjonen har vi derfor et stort ansvar for at Pilmaiquén skal fortsette å flyte fritt og naturlig, og at våre forfedres kulturelle og spirituelle uttrykksformer skal bevares gjennom tidene.

Hun forteller at Ngen Mapu Kintuante ikke bare er viktig for de som lever langs elva, men at det også er et sted for pilegrimsferd og helbredelse for mange lokalsamfunn, både fra sør og nord.

– Det finnes spesielle lover som skal beskytte oss som et urfolkssamfunn slik som ILO-konvensjon nr. 169 om urfolks rettigheter, forklarer Huichalaf.

Konvensjonen slår fast prinsippet om fritt og forhåndsinformert samtykke.

– Når et prosjekt, uansett type, påvirker et territorium hvor det finnes et mapuche-samfunn, skal man egentlig bli konsultert, men dette har ikke skjedd i vårt tilfelle, forteller Huichalaf.

Norge var det første landet til å ratifisere ILO-konvensjon nr. 169 i 1990. I Chile trådte den i kraft i september 2009, noen måneder etter at vannkraftprosjektene i Pilmaiquén ble godkjent.

Hva med paddene?

– Dere er jo praktisk talt eierne av selskapet.

Det er det første Rubén Cárdenas (32) sier til Universitas-journalistene før han skal vise oss rundt i Ngen Mapu Kintuante. Den norske stat eier 100 prosent av Statkraft.

Cárdenas er i prosessen med å bli en *lonko*, en politisk autoritet og leder i et mapuche-lokalsamfunn.

Etter studiene flyttet han hjem for å hjelpe sin mor

Mapuche-befolkningen

- Mapuche er den største urbefolkningsgruppen i Chile og kommer fra de midtre og sørlige delene av Chile og Argentina
- De kjempet imot de spanske erobrerne på 1500-tallet og holdt på selvstendigheten frem til 1883, da Chile okkuperte territoriene og overdro jorda til chilenske og europeiske kolonister
- Pilmaiquén er en viktig del av det kosmiske verdensbildet til mapuchegruppen i området rundt elva

Kilde: SNL, Norges kontaktpunkt for ansvarlig næringsliv

med dyrehold, men også for å være med i arbeidet med å forsvare territoriet og elven.

– Alle disse verktøyene som utdanningen gir, hjelper med å forstå hvordan samfunnet utenfor mapuche-verdenen beveger seg, sier han.

Vi snirkler oss nedover stien mot elvebredden, omringet av frodige omgivelser.

– Bare se på dette vakre landskapet! Alle trærne, blomstene, villfuglene og paddene. Alt dette danner et økosystem som er helt avhengig av Pilmaiquén. Det ville ikke eksistert liv her uten, forteller Cárdenas med hatten godt plassert på hodet for å skygge for solen.

– Hvordan merker dere at vannkraftverket påvirker elven?

– Om sommeren synker vannstanden, og det er tørkeperioder, det er naturlig. Problemet er at vannkraftverkene endrer elvens naturlige rytme, og gjør at de naturlige prosessene forsterkes i negativ retning. Tørken blir derfor mer og mer merkbar.

Splitter lokalsamfunnet

– Statkraft har brukt strategier for å påvirke ledere og splitte lokalsamfunnet, ved å kjøpe folks støtte i området. Det har gjort det veldig vanskelig å føre en reell dialog med dem.

Universitas møter Felipe Guerra utenfor det juridiske fakultetet ved Universidad de Chile i hovedstaden Santiago. Han er advokaten til mapuchene og jobber i menneskerettighetsorganisasjonen Observatorio Ciudadano. Han kan fortelle om flere splittende verktøy som Statkraft har brukt.

– Statkraft eier formelt området der det seremonielle komplekset ligger. De har forsøkt å gi jorda tilbake, men bare til de lokalsamfunnene de forhandler med. Samtidig har de ekskludert de andre lokalsamfunnene som er imot vannkraftprosjektene.

I høyesterett ble det avgjort at ansvaret for tilbakeføringsprosessen ikke kunne ligge hos Statkraft, siden de har egeninteresse i konflikten.

– De har også finansiert de organisasjonene de har forhandlet med, i tillegg til å opprette nye organisasjoner i territoriet. De ga dem advokater og journalister for å kunne gripe inn i disse prosessene der selskapet selv hadde interesser, sier Guerra og legger til:

– Det er legitimt at enkelte grupper mener at prosjektet er gjennomførbart og at de vil ha juridisk rådgivning, men det er en tydelig interessekonflikt når den

Vi befinner oss i en svært vanskelig og farlig region, spesielt for oss som forsvarer miljøet

Amanda Huichalaf,
talsperson for organisasjonen Aylla Rewe

rådgivningen blir betalt av selskapet som selv har interesser.

Huichalaf forteller at selskapet har tilbudt dem visse goder, som å få en del av aksjene.

– Det finnes folk som har inngått kompromisser, og vi dømmer ikke dem, men i vårt tilfelle finnes det ingen mulighet for kompromiss. For dette er vår spiritualitet, vår livsmotor.

– **Ånden måtte ta plass i en av oss**
Huichalaf og søsteren vokste opp rundt en time unna territoriet.

– Våre besteforeldre og oldeforeldre forlot aldri territoriet. Det er de nyere generasjonene som har måttet flytte derfra på grunn av utdanning og jobb, forteller Huichalaf.

Hvorfor vendte de så tilbake til forfedrenes land?

– Det åndelige søkte oss opp igjen, og slo rot i oss.

Hun forteller at da søstrene var bare 12 og 16 år begynte de å bli syke, med både fysiske og åndelige symptomer. Bensydommer, spiseforstyrrelser, visjoner, drømmer, forutanelser og dype åndelige opplevelser. Legene fant aldri en klar diagnose.

Det var da faren tok med døtrene til en



BORT!: «Bort med Statkraft» står det skrevet på busskuret. Det norske selskapet er godt kjent i det lille lokalsamfunnet på andre siden av jorda.

Saken fortsetter»

machi – en åndelig leder for mapuchefolket, som har en direkte forbindelse til det hellige. Beskjeden var tydelig:

- En av døtrene hans måtte bli machi, ellers ville store ulykker ramme familien. Ånden måtte stige ned i én av oss, forteller Amanda, og det gjorde den. Søsteren Millaray er nå en machi.

- Livet som machi er strengt og utfordrende. Det kan sammenlignes med livet til en nonne, en prest eller en sjaman. Et liv med dype åndelige ofre, der man må gi mye av seg selv til andre mennesker. Søsteren min setter sitt eget liv litt til side, fordi hun må være tilgjengelig for de syke og de som trenger hjelp.

Gjennomgående rasisme

I august i år skjedde det en drukningsulykke, der to personer omkom under en ren-sessesseremoni holdt av Machi Millaray i Pilmaiquén.

- Det var en veldig tragisk ulykke, og et veldig hardt slag for hele lokalsamfunnet, sier Guerra, og legger til:

- Vi så hvordan pressen begynte å endre måten seremonien ble omtalt på. Det ble framstilt som noe satanisk, og det ble hevdet at det hadde foregått menneskeofring.

Guerra sammenligner mediedekningen av denne ulykken med en annen ulykke som fant sted i den samme elven i 2020, der en mann omkom under en kristen evangelikal dåpsseremoni. En dekning han mener var mer empatisk: Det ble beskrevet som en tragisk ulykke, ingen antydning at ritualet var farlig eller tvilsomt, og ingen klandret pastoren eller publiserte navnet.

- I vårt tilfelle ble den helbredende praksisen usynliggjort, og nesten alle nyhetsrapportene inkluderte bilde av machien og hennes navn, noe som direkte ut-

satte henne for sosial fordømmelse. Dette viser rasismen som blir rettet mot machien og kriminaliseringen av hennes rolle, mener Guerra.

- Vi befinner oss i en svært vanskelig og farlig region, spesielt for oss som forsvarer miljøet, forteller Amanda Huichalaf.

I en ny Global Witness-rapport kommer det frem at minst 146 miljøvernforkjempere ble drept eller forsvant globalt i 2024. En tredjedel av disse er urfolk, selv om de utgjør kun seks prosent av verdens befolkning. I Chile forsvant mapuche-kvinnen og miljøvernforkjemperen Julia Chuñil for ett år siden.

- Det som skjedde med Chuñil skjedde bare hundre kilometer herfra, forklarer Huichalaf.

I vårt tilfelle finnes det ingen mulighet for kompromiss. For dette er vår spiritualitet, vår livsmotor

Amanda Huichalaf,
talsperson for organisasjonen Aylla Rewe

Spiritualitet i rettssalen

Da Guerra begynte å jobbe som advokat for søstrene Huichalaf, var det en utfordring å forstå det spirituelle aspektet i tillegg til å oversette kompleksiteten i mapuche-kosmologien til den juridiske verden.

- For meg var det viktig å forstå hva Ngen Kintuante var, og hvilken rolle den spiller i lokalsamfunnet, forteller han.

- Det var ikke bare en tro på et vesen som bor i skogen, heller ikke et folkeeventyr eller en fortelling. Det var noe som var veldig til stede i folks liv, som viste seg i drømmer og var en aktør i diskusjoner. Det var ikke som en kirke eller en Jesus-figur, det var noe som var levende der, som *snakket* i møtene.

Guerra forteller om sterke inntrykk fra seremonier der machien gikk inn i transe og koblet seg til kreftene og energiene fra disse åndene og forfedrene.

- Det kom beskjeder til territoriet om hvordan de måtte handle, om veivalg og strategi. Det var bokstavelig talt som en telefonsamtale.

- Etterhvert kom det også retningslinjer til meg som advokat, men spørsmålet er hvordan du oversetter alt dette til juridiske termer. Jeg kommer jo ikke til å stå i en rettssal og snakke om machiens drømmer, forklarer Guerra og utdyper:

- Men det jeg *kan* si, er at dette stedet ikke kan oversettes direkte til «sted med kulturell betydning», som er det abstrakte



KATOLSK PÅVIRKNING: På grunn av katolske misjonærer på 1800-tallet finnes det mye katolsk synkretisme i området. Derfor er det nå tradisjon med kors på mapuche-gravplasser.



begrepet myndighetene bruker om alle slags steder som er viktige for urfolk.

Han mener at dette er mye mer komplekst enn som så.

– Dette handler om et eget rettssystem, institusjoner og beslutningsprosesser. Hvis jeg setter det inn i myndighetenes ramme, så gjør jeg det om til en *tro*, en tilnærming som, for meg, ikke fanger det som faktisk skjer med Ngen Kintuante.

Han valgte oss

Vi har kommet oss til siste stopp på omvisningen, et utsiktspunkt der man ser Los Lagos-anlegget som enda ikke brukes. Betongen danner et hardt skille mot det rennende vannet.

– Vi sitter igjen med ødeleggelsene av miljøet og forurensing av elven i tillegg til at det sosiale vevet brytes ned, mens de tar rikdommene med seg til Europa, forklarer Ruben Cárdenas, og legger til:

– Dette vil ta år å reparere, kanskje generasjoner.

Huichalaf og søsteren Machi Millaray har jeimpet mot det norske selskapet i ti år nå.

– Jeg har spurt søsteren min: Hvordan står vi fortsatt i denne kampen? Vi kommer alltid frem til at det er på grunn av vår spiritualitet. Vi har en så hellig forbindelse med Ngen Kintuante, som beskytter oss og samarbeider med oss i alt. Vi er en helhet, han er en del av oss, forteller Amanda, og legger til:

– Vi pleier å si at Ngenechem, den største beskyttende ånden som også skapte menneskene, valgte oss til å være her og stå imot. Så det er det vi skal gjøre.

Forenelig med det åndelige

«Det er verdt å merke seg at prosjektet Los Lagos har en miljøtillatelse fra 2009, altså før ILO-konvensjon 169 trådte i kraft i Chile», skriver Gabriel Guichard, kommunikasjonssjef i Statkraft Chile, i en mail til Universitas.

For å følge opp kravene fra ILO-konvensjonen skriver Guichard at de

satt i gang med en dialogprosess.

«Basert på denne prosessen og informasjonen som kom fram, ble det implementert en rekke tiltak for bygge- og driftsfasen av prosjektet, med mål om å redusere miljømessige og sosiale konsekvenser.»

Han påpeker videre at siden oppkjøpet i

Det var ikke bare en tro på et vesen som bodde i skogen, heller ikke et folkeeventyr eller en fortelling. Det var noe som *snakket* i møtene

Felipe Guerra, advokat

2015 har de gjennomført mer enn 700 møter, hvorav 46 prosent tilsvarer interaksjoner med urfolksorganisasjoner.

«Mangelen på dialog med enkelte grupper har ikke vært et valg tatt av Statkraft, men skyldes ulike posisjoner eller ulike syn, noe vi anser som legitimt innenfor rammen av nasjonal og internasjonal rett knyttet til urfolk», skriver han.

Når det gjelder det spirituelle aspektet, skriver Guichard at de har dyp respekt for de ulike uttrykkene som urfolksgrupper har, spirituelle såvel som materielle.

Han konstaterer derimot videre:

«Selv om det finnes ulike synspunkter, finner vi ingen vesentlig uforenelighet mellom bygging og drift av vannkraftverket og denne åndelige dimensjonen».

Størst av alt er

Jeg skal lære mye rart i livet. Først må jeg forstå hvordan verden henger sammen fra lokallagskontoret.

tekst: **SELMA OMDAL ERGO**
foto: **SOFIA LARSEN**

Jeg stirrer på den lille tusjtafle. Den henger mellom politiske slagord og engasjerende avisutdrag hamstret gjennom årene. Vår «Führer» heter Kato. Han har skjegg og kontroll på det kommunistiske partis manifest. På tavla har han tegnet en trekant hvor ordene økonomi, industrialisme, eier, arbeider og kapitalisme står skrevet i forskjellige ytterpunkter av figuren. Jeg sitter i den brune, slitte skinnsofaen på lokallagskontoret, stuert sammen med tre-fire andre ungdommer som har bestemt seg for at det er på tide å forstå seg på verden.

Min reise for å forstå starter da det går opp for meg at mamma og pappa ikke er Gud. Jeg gjemmer meg mellom bena deres i noen år. Ser opp. Sola skinner som en glorie rundt mammas hode. Så løper jeg fra dem gjennom grå, lange linoleumsganger, tåkelagt av oversprayet Victoria's Secret Body Mist og One Million-parfyme.

I gangen finner jeg Kato. Han setter meg ned i skinnsofaen. Kato gir meg fremtidsambisjoner. Han gir meg min første smak av kunnskap. Han er voksen og klok og snakker til meg med et tonefall som henter om at vi kan være likemenn. Og disse lovnadene gjør at jeg vil ha mer. Jeg drømmer bort ungdomsårene. De preges av en uutholdelig, energisk venting på at livet skal skje.

Jeg drømmer om å flytte hjemmefra. Om å studere. Jeg skal spankulere i korte ullskjørt og støvletter inn til forelesningssalen. Jeg skal pløye meg gjennom et titalls klassiske filosofiske tekster ved hjelp av en utslitt filosofiprofessor. Hypotesen om det frie livet han en gang tenkte at han skulle leve, samsvarer ikke med virkeligheten. Han er smått deprimeret. Og han er en av mange frie sjeler, som atter en gang kues av realitetssjekken. Det viser seg at han også må føye seg etter konsekvensene som kommer ved å nyte sosialdemokratiets goder.

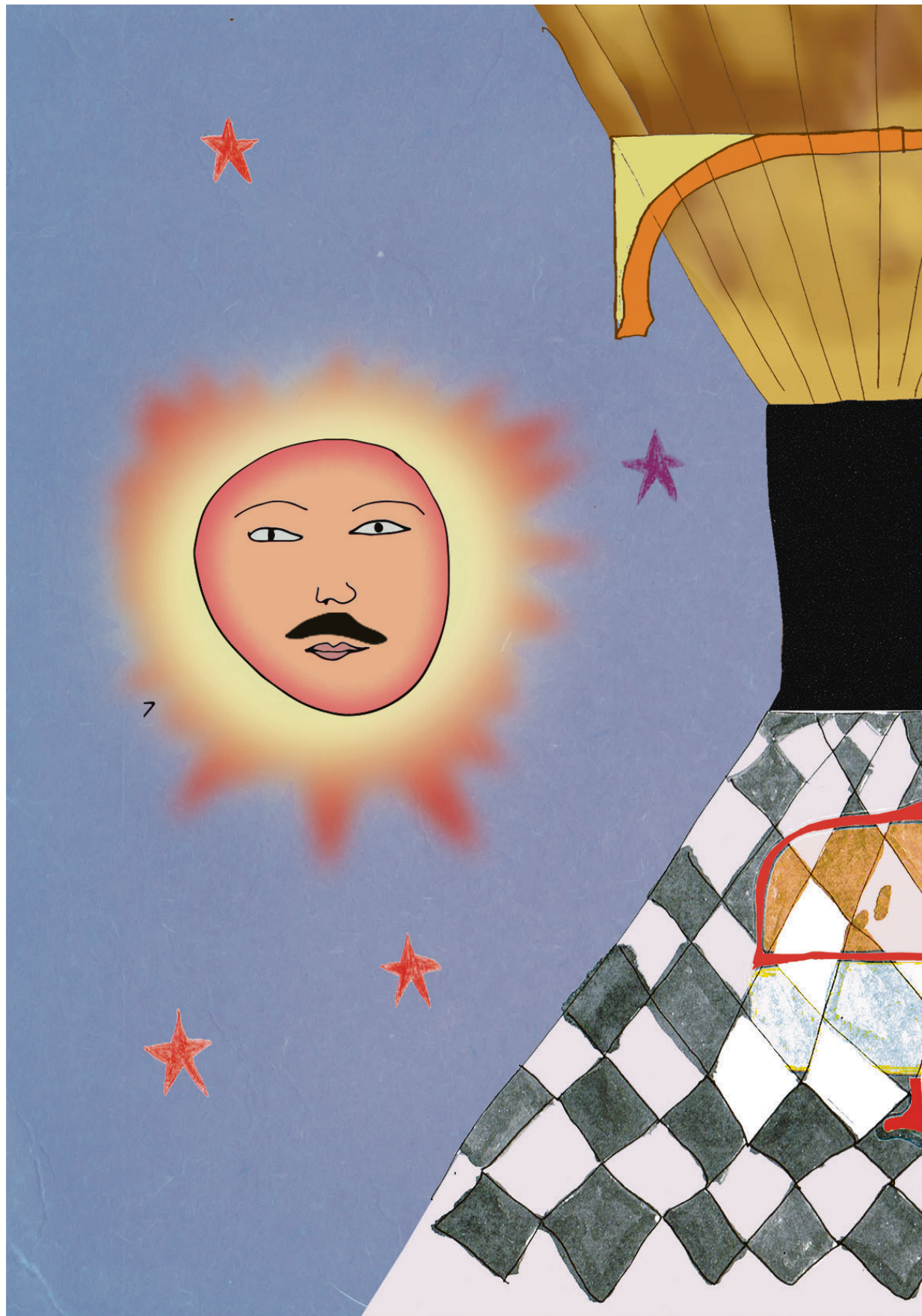
Foreleseren minner meg om Kato. Han har studert lenger enn det som er sosialt akseptabelt i de fleste kretser. Som student har han vært ute til langt på natt, pilset og ligget med flere fadderbarn. Overutdannet står han foran oss.

Alle skal glemme alt professoren sa etter fagets fem siste timer i Silurveien 2. Men jeg skal sitte der i et fragment av hans undervisningskarriere. Hver gang han introduserer en ny filosof, skal jeg overbevises om at akkurat *denne* filosofen har forstått det.

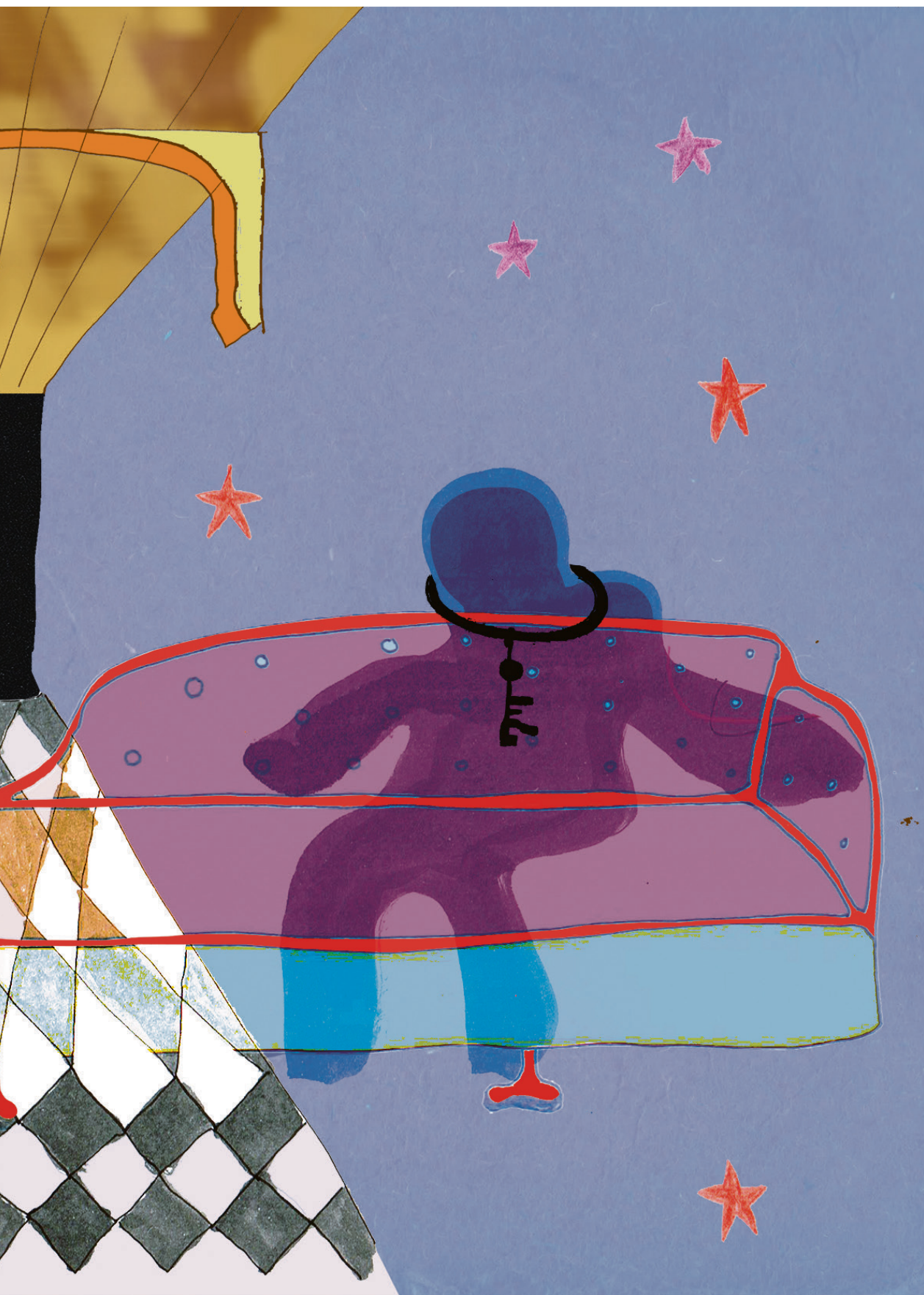
Og *det* skal få meg til å innse at livet er for kort for å allerede lenkes til min kommende ni-til-fire-kontorjobb. Jeg reiser til andre siden av jordkloden med en ryggsekk som fylles opp av minner og drømmer om å aldri reise hjem, men heller slå røtter på fjellgården jeg spontant kommer over i Vietnam.

På gården møter jeg en tysker. Vi har det vi tror er et lidenskapelig og frigjørende, men uforpliktende liggeforhold. Han gir meg sin slitte pocket-versjon av Thomas Manns «Døden i Venedig» og kysser meg. Han bruker kompliserte engelske ord for å forklare hvordan verden egentlig henger sammen. Jeg skjønner ikke ordene.

Det går opp for meg at alle de spennende samtalene vi har hatt til nå, egentlig bare er overfladiske, rekonstruerte siteringer av tekstene jeg en gang leste i ex.phil.



lokallagsguden



med den slitne professoren. Og det går opp for meg at det jeg tror jeg har lest i ex.phil., egentlig er oppspinn med ankerpunkt i ordene Kato har kastet rundt om oss. For jeg venter fortsatt på at livet skal skje, der jeg sitter i den glovarme skinnsofaen. I fremtiden jeg ser for meg, svermer jeg rundt en Kato. Jeg sikler fortsatt etter å bli anerkjent av Guds utvalgte kommunist på lokallagskontoret.

Lokallagsguden Kato har lange utbroderinger om proletariatet i praksis. Jeg håper på å snart forstå. Han spør om vi trenger å få det forklart én gang til. Den stoiske roen i pedagogstemmen begynner å avta. Jeg ser på den lille karikaturen Kato tegner med rød tusj. Han heter Karl Marx, eller «daddy», som han som sitter ved siden av meg roper ut da Kato spør hvem tegningen skal forestille.

Jeg sikler fortsatt etter å bli anerkjent av Guds utvalgte kommunist på lokallagskontoret

Jeg håper Kato tenker at jeg tenker. Men ingenting kommer til meg. Karl Marx er daddy og støy i hodet mitt. Eierskap, proletariat og sekstimers arbeidsdag er begreper som svever uhåndgripelig over meg. Jeg tildeles nøkkelord, uten dør. Nøkkelknippet fylles opp og tynger meg ned.

Det har gått flere måneder siden jeg først satte meg ned i skinnsofaen. Jeg er fortsatt her. Jeg tror livet snart skal skje. Huden har for lengst smeltet inn i setet.

Gutten som mente Karl Marx var Gud, bestemte seg for at Liberalistene hadde noen mer interessante perspektiver. Tara og jeg er de resterende disiplene. Vi har pilset med Kato etter et møte. Det har skjedd hyppigere i det siste. Jeg tror livet snart skal skje.

Nå ligger jeg hensynsløst bedugget ved siden av Tara. Kato har nettopp gitt henne et kyss. Han ser på meg og sier «du er så utrolig glup». Han sier at han alltid har syntes det om meg. Kato ser at nøkkelknippet mitt rasler. Han vet ikke at jeg fortsatt leter etter dørene. Jeg løper fortsatt gjennom linoleumsgangene.

Men anerkjennelsen er som en varm dusj om vinteren. Et steg videre. Et steg mot ex.phil. og Vietnam og tyske menn som leser Thomas Mann. I morgen vil jeg hjem og lese Stalin-biografien Kato har gitt meg. Enda en nøkkel til nøkkelknippet mitt. Men i kveld skal jeg være her. Han ser på meg og Tara: «Jeg har ingen problemer med at dere kysser nå».



foto: **ADRIAN HEGGEM MISFJORD**

**Tru er ikkje vissheita om at verda vil
endre seg, men viljen til å halde hjartet ope
medan ho gjer motstand.**